

Με Αφορμή Αριστερές Απόψεις για την Αποταμίευση και το Δημοσιονομικό Έλλειμμα/Πλεόνασμα της Ελληνικής Οικονομίας

Θεόδωρος Μαριόλης

Αναπληρωτής Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, και Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών Δημήτρης Μπάτσος

Εισαγωγή

Το παρόν σημείωμα γράφτηκε με αφορμή απόψεις, οι οποίες δημοσιεύτηκαν σε – κυρίως – αριστερά ή/και μαρξιστικά (όπως δηλώνουν) έντυπα και μέσα, αναφορικά με τα ακόλουθα ζητήματα:

(I). Η αποταμίευση της ελληνικής οικονομίας.

(II). Το δημοσιονομικό έλλειμμα/πλεόνασμα.

Στόχος είναι η – εν συντομία – διασαφήνιση αυτών των ζητημάτων.

I. Περί Αποταμίευσης

I.1. Σημαίνοντα

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία των ΕΛΣΤΑΤ/EUROSTAT, η ελληνική οικονομία είναι η μοναδική στη Ζώνη του Ευρώ, η οποία εμφανίζει αρνητική συνολική (ιδιωτική και δημόσια) καθαρή αποταμίευση κατά μήκος όλης της περιόδου 2000-2012, με εξαίρεση μόνον το έτος 2001, όπου η συνολική καθαρή αποταμίευση της ήταν «ελάχιστη» θετική, ήτοι ίση με 291 εκατ. ευρώ (ή 1.7% των συνολικών καθαρών επενδύσεων). Ειδικότερα:

- Αναφέρεται, ενδεικτικά, ότι η συνολική καθαρή αποταμίευση της ελληνικής οικονομίας ήταν: μείον 3 δισ. ευρώ το 2006, μείον 7 δισ. ευρώ το 2007, μείον 25 δισ. ευρώ το 2010, μείον 30 δισ. ευρώ το 2011, μείον 26 δισ. ευρώ το 2012.
- Ήδη το έτος 2008, το μετά την αφαίρεση των αποσβέσεων παγίου κεφαλαίου εγχώριο προϊόν ανερχόταν στα 203 δισ. ευρώ, ενώ η συνολική τελική καταναλωτική δαπάνη (δηλαδή, «Νοικοκυριών», «Γενικής Κυβέρνησης» και «Μη Κερδοσκοπικών Ιδρυμάτων που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά») ανερχόταν στα 211 δισ. ευρώ, ήτοι ήταν υψηλότερη κατά 4%. Το 2012 ήταν υψηλότερη κατά 16% (177 δισ. έναντι 152 δισ. ευρώ).
- Τέλος, τονίζεται ότι, από το 1960 (το πιο μακρινό έτος, για το οποίο η EUROSTAT παραθέτει στοιχεία) έως και το 1999, δηλαδή προ-ευρώ, η καθαρή αποταμίευση της ελληνικής οικονομίας ήταν πάντοτε θετική. Και είναι εξίσου σημαντικό ότι, σε αντίθεση με άλλες εθνικές οικονομίες της «Νότιας» ευρωζώνης, η αρνητικότητα της απο-

ταμίευσης εμφανίζεται πολύ πριν το ξέσπασμα της – επονομαζόμενης – κρίσης.

I.2. Σημαινόμενα

Από τα γραφόμενά τους, συνάγεται ότι ορισμένοι/ες είτε αγνοούν το είτε αισθάνονται άβολα με το στατιστικό δεδομένο ότι η καθαρή αποταμίευση της εντός-ευρώ ελληνικής οικονομίας είναι συστηματικά αρνητική. Ένας, μάλιστα, έφθασε στο σημείο να αναπτύσσει «θεωρίες» εκκινώντας από τον – χωρίς παράθεση οποιουδήποτε στατιστικού στοιχείου – ισχυρισμό ότι το εν λόγω μέγεθος πάντοτε ήταν και εξακολουθεί να είναι θετικό! Δεν έχει νόημα να επιμείνουμε. Άξιο λόγου είναι το ερώτημα: Τι σημαίνει η ύπαρξη αρνητικής συνολικής καθαρής αποταμίευσης; Τα εξής, ταυτοχρόνως:¹

(i). Ως γνωστόν, για κάθε εθνική οικονομία ισχύει η ακόλουθη σχέση:

$$\text{Καθαρή Αποταμίευση} = \text{Καθαρή Επένδυση} + \text{Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών}$$

Εάν, λοιπόν, η οικονομία ήταν κλειστή (δεν είχε, δηλαδή, σχέσεις με την αλλοδαπή) ή, εναλλακτικά, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της ήταν ισοσκελισμένο (= 0), τότε, *ceteris paribus*, η συνολική καθαρή επένδυση θα ήταν αρνητική. Άρα, θα μειωνόταν το απόθεμα κεφαλαίου («φθίνουσα αναπαραγωγή», κατά Marx) και, συνεπώς, το σύστημα δεν θα μπορούσε να μεγεθυνθεί, εκτός εάν αυξανόταν επαρκώς η παραγωγικότητα του κεφαλαίου (αναγκαία συνθήκη).

(ii). Η συνολική τελική καταναλωτική δαπάνη υπερβαίνει το καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισό-

¹ Έχω επιμείνει, με διάφορες ευκαιρίες, στην ανάλυση του ζητήματος και των συνεπειών του, όσον αφορά – ιδίως – στην ελληνική οικονομία. Βλέπε, για παράδειγμα:

Αριστερές Παραμυθίες περί Κερδών-Μεγέθυνσης και η περίπτωση της Ελληνικής Οικονομίας (2011). http://theo-mariolis.gr/files/gr/Publications/pop_arthra/32.pdf
Δυναμική της Ανεργίας, Χρηματοδότηση του Εξωτερικού Τομέα, και Αναδιάρθρωση της Ελληνικής Οικονομίας (2012). http://www.theo-mariolis.gr/site/images/pdf/dynamiki_anergias.pdf
Το Ελληνικό «Trade-Off». Εθνικό Νόμισμα, Εξωτερική Χρηματοδότηση και Ανάπτυξη (2013). http://www.theo-mariolis.gr/files/gr/Publications/pop_arthra/EllinikoTradeOff.pdf

δημα. Για παράδειγμα, το 2012, η υπέρβαση, στην ελληνική οικονομία, ήταν άνω του 17%.

(iii). Εάν η συνολική καθαρή επένδυση είναι θετική (και η συνολική καθαρή αποταμίευση είναι αρνητική), τότε το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών δεν είναι μόνον ελλειμματικό, αλλά και το έλλειμά του υπερβαίνει, κατά απόλυτη τιμή, τη συνολική καθαρή επένδυση (βλέπε την προαναφερθείσα σχέση, στο σημείο (i)). Όσον αφορά στην ελληνική οικονομία (2000-2012), η συνολική καθαρή επένδυση ήταν θετική έως και το 2010. Έκτοτε καθίσταται αρνητική, και το 2012 ήταν της τάξης του μείον 16 δισ. ευρώ. Άρα, δεδομένου ότι η συνολική καθαρή αποταμίευση ήταν περί τα μείον 26 δισ. ευρώ, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών εμφάνισε, το 2012, έλλειμμα της τάξης των 10 δισ. ευρώ, το οποίο καλύφθηκε με (α) την είσπραξη κεφαλαιακών μεταβιβάσεων από την αλλοδαπή (4.5 δισ.), και (β) τη λήψη δανείων από την αλλοδαπή (5.5 δισ. ευρώ). Κατά την περίοδο 2000-2012 η μέση ετήσια τιμή της καθαρής λήψης δανείων από την αλλοδαπή ανερχόταν στα 21 δισ. ευρώ (μέγιστη τιμή: 38 δισ. ευρώ, το 2008).²

Ι.3. Συμπέρασμα

Είτε βολεύει ορισμένους είτε όχι, η συνολική καθαρή αποταμίευση της εντός-ευρώ ελληνικής οικονομίας είναι, σύμφωνα με στοιχεία των ΕΛΣΤΑΤ/ΕΥΡΟΣΤΑΤ, συστηματικά αρνητική. Βάσει αυτού συνάγεται ότι οι αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας είναι από εξαιρετικά περιορισμένες έως ανύπαρκτες. Όποιος/α διαθέτει διαφορετικά στοιχεία από αυτά των ΕΛΣΤΑΤ/ΕΥΡΟΣΤΑΤ, οφείλει να τα δημοσιοποιήσει.

II. Περί Δημοσιονομικού

Ελλείμματος/Πλεονάσματος

II.1. Σημαινόμενα

Ως γνωστόν, για κάθε εθνική οικονομία ισχύει η ακόλουθη σχέση:

$$\text{Δημόσια Έσοδα} - \text{Δημόσιες Δαπάνες} = \\ (\text{Επενδύσεις Ιδιωτικού Τομέα} - \text{Αποταμιεύσεις} \\ \text{Ιδιωτικού Τομέα}) + \text{Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών}$$

Ας θεωρήσουμε, χάριν απλούστευσης αλλά χωρίς βλάβη του κεντρικού επιχειρήματος, ότι

(α) το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών είναι ισοσκελισμένο, και (β) το έλλειμμα οποιουδήποτε τομέα της οικονομίας καλύπτεται μόνον με τη δημιουργία χρέους (όχι και με π.χ. πώληση μετοχών ή αύξηση της νομισματικής βάσης). Τι σημαίνει η ύπαρξη δημοσιονομικού ελλείμματος, δηλαδή ότι οι κρατικές δαπάνες υπερέβησαν τα κρατικά έσοδα; Σημαίνει ότι οι αποταμιεύσεις του ιδιωτικού τομέα υπερέβησαν τις επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα. Και πώς είναι δυνατόν να έλαβε χώρα αυτό το «περίεργο» φαινόμενο; Απάντηση: Ο ιδιωτικός τομέας δάνεισε τον δημόσιο τομέα, και το ύψος του δανείου ήταν ίσο με τη θετική διαφορά ανάμεσα στις αποταμιεύσεις και στις επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα. Τι σημαίνει, αντιστρόφως, δημοσιονομικό πλεόνασμα; Σημαίνει ότι οι επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα υπερέβησαν τις αποταμιεύσεις του: Ο δημόσιος τομέας δάνεισε τον ιδιωτικό τομέα.³

II.2. Συμπεράσματα

1. Ακόμα και όταν υπάρχει δημοσιονομικό πλεόνασμα (πόσο μάλλον όταν, και όποτε, υπάρχει μόνον πρωτογενές πλεόνασμα, για το οποίο γίνεται θόρυβος, τελευταία), αυτό δεν μπορεί να «διατεθεί για κοινωνικές παροχές» (ή ό,τι άλλο). Έχει ήδη διατεθεί, ως δάνειο (στις περιπτώσεις που αναλύσαμε), από τον δημόσιο τομέα στον ιδιωτικό τομέα ή/και στην αλλοδαπή. Το πώς θα διατεθούν, στο μέλλον, τα όποια πιθανά έσοδα του δημοσίου τομέα από αυτό το δάνειο, είναι διαφορετικό ζήτημα.

2. Γιατί να προτιμούμε το δημοσιονομικό πλεόνασμα από το δημοσιονομικό έλλειμμα (όπως τείνει η «Δεξιά») και όχι το αντίστροφο (όπως τείνει η «Αριστερά»);⁴ Δεν υπάρχει απάντηση, παρά βάσει ενός συνολικού σχεδίου οικονομικο-κοινωνικής ανάπτυξης. Όποιο από τα δύο είναι συμβατό με την υλοποίηση αυτού του σχεδίου, αναλόγως μάλιστα των κλιμακώσεών του, είναι και το προτιμότερο.

³ Για την περίπτωση του μη μηδενικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ας θεωρήσουμε μόνον ένα αριθμητικό παράδειγμα. Έστω, λοιπόν, ότι για μία εθνική οικονομία η προαναφερθείσα, βασική σχέση βρίσκεται να είναι:

$$10 = (14 - 2) + (-2)$$

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο ιδιωτικός τομέας δανείστηκε 12 νομισματικές μονάδες από τον δημόσιο τομέα και από την αλλοδαπή. Οι λοιποί, δυνατοί συνδυασμοί αφίνονται στην/ον αναγνώστη.

⁴ Αν και δεν έχει άμεση σχέση με την παρούσα συζήτηση, ας σημειωθεί: Όταν παρατίθενται αριθμοί για το ύψος του δημοσίου χρέους, αποσιωπάται, συνήθως, η ύπαρξη «δημοσίων περιουσιακών στοιχείων» (δρόμοι, σχολεία, πανεπιστήμια, νοσοκομεία, πολεμικά πλοία κ.λπ.). Όπως π.χ. είχε εκτιμήσει ο Robert Eisner, το 1984 το αμερικανικό Δημόσιο είχε χρέος 1175 δισ. δολάρια, αλλά τα απτά περιουσιακά στοιχεία του ανέρχονταν στα 1118 δισ. δολάρια (σε τιμές κόστους αντικατάστασης).

² Δεν απαιτείται να τονιστεί ότι οι κεντρικές προτάσεις των σημείων (i) έως και (iii) δεν δηλώνουν σχέσεις αιτιότητας. Η δήλωση τέτοιων σχέσεων είναι δυνατή μόνον στο πλαίσιο ενός υποδείγματος προσδιορισμών. Έχω υποστηρίξει τη θέση μου στα Δοκίμια 3 και 9 του τόμου: Μαριόλης, Θ. (2011) *Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση και Οικονομική Κρίση*, Αθήνα, Ματτινα, η οποία συνοψίζεται στο ότι οι υφιστάμενες σχέσεις, ανάμεσα στα διάφορα εμπλεκόμενα μεγέθη, είναι σχέσεις κυκλικής αιτιότητας («κύκλωμα επιστροφής ή, αλλιώς, κλειστού βρόχου»).